

Milliyet

20 Mayıs 1977 Sayı: 232

500 Kuruş

SANAT DERGİSİ

20. ÖLÜM YILDÖNÜMÜNDE
NURULLAH ATAÇ

20. ölüm yıldönümünde

Nurullah Ataç, Nurullah Ataç'ı anlatıyor: «Ben»

Kendine özgü eleştirileri, denemeleri ve dil üzerine yazılarıyla yaşadığı dönemde edebiyatımıza katkılarda bulunan Nurullah Ataç, ölümünün (17 Mayıs 1957) 20. yıldönümü dolayısıyla çeşitli yayınlarla ve Türkiye Yazarlar Sendikası'nın düzenlediği toplantıda anıldı. Geride kalan yirmi yıl içerisinde çeşitli yönlerini inceleyen birçok yayıncı hak ettiği yere oturtulan Ataç'ın önemini belirten ilk yazı kendi kaleminden çıkmıştı. Ataç'ı "Diyelim" adlı kitabına aldığı (ilk bas. 1954) "Ben" başlıklı bu yazısıyla ve bir denemesiyle anyoruz.

Bugün de, öyle buyurdu gönlüm, kendimden açacağım. Önemimi söyleyeceğim. Ya! önemli bir kişiyim ben. Divan şairlerimiz överler kendilerini, "fahriye" yazarlar överler, kasidelerine gazellerine birer ikişer beyit sıkıştırıp överler. Ben de bir "fahriye" yazacağım sanmayın. Monsieur Gide bir yerde "Ben bilirdim önemimi, ama böyle çabuk anlaşılacağı ummazdım" gibi bir şey söyler. Benimki o da değil. Önemli bir kişiyim önemli olmasına, ancak benim önemim Monsieur Gide'inki gibi değil, başka türlü. O, yaşadığı çağın en büyük yazarı, başlıca yazarıydı, değeri günden güne beliriyor, eserinin özü, derin anlamı yavaş yavaş kavranıyor, gelecek yüzyıllarda daha da büyüyecektir o. Ben ona benzemem, öyle derin bir anlamı yoktur benim yazdıklarımın, gelecek yüzyılların kişileri yeni bir acun görüşü, bir yaşama yolu bulamayacaklardır benim yazılarımda. Ben, ölümünden az sonra, belki de öldüğüm yıl içinde, unutulurum. Olur, üç beş arkadaş, gönüldeş, aralarında konuşurken anarlar beni, o başka, ama bir yazar olarak

anılmam, öğretmenler öğrencilerine benim kitaplarımı okumalarını öğütlemeler.

Benim önemim yaşadığım günlerdedir. Benim önemim, gerçek bir yanı olsa bile, daha çok düşsüldür, sizin anlayacağınız hayalidir. Benim kurduğum bir düşünce değil, başkalarının kurduğu bir düşür. Okurlar çoğunluğu tanımaz beni, tanımayacaktır da. Beni yazarlar, şairler tanır, daha da çok genç yazarlar, genç şairler. Bugün Ataç diye bir masal, bir efsane, bir mythe varsa genç şairler, genç yazarlar kurmuşlardır onu. Hepsini de yıkar benden, yığı salmışumdur onların arasına. Suç bende değil, ben bir şey yapmadım onları yıldırım için, kendiliklerinden, düşüncesizliklerinden, anlayışsızlıklarından yıldılar. Birtakım köksüz kanılara, yalanlara saptıkları için yıldılar. Ben onların yazdıklarına, çalışmalarına ilgi gösterdim, edebiyatı, şiiri severim de onun için. Güzel olan şeylerden ben de, elimden geldiğince, neden almayayım payımı? Yaşadığım çağ Türk şairlerinin hepsini değilse de çoğunu okudum, bir şiiri beğenince

söyledim beğendiğimi, benden sonra, yahut benimle birlikte daha başka kişiler de anladı o şiirlerin değerini. Ama dışarıdan bakanlar o şairlerin, yazdıklarını beğenip de övdüğüm şairlerin, ben beğendiğim, ben övdüğüm için üne erdiklerini sandılar. Alıklar! Gerçekten değeri olmayan bir şiire ben değer katabilir miyim? Kimse katamaz. Abdülhak Hâmid'i bunca kişiler övmüş, biri çıkıp Shakespeare'den de üstün olduğunu söylemiş, dâhi demişler, daha neler dememişler, o karma-karışık, abuk-sabuk, eciş-bücüş esere bir değer katabilmişler mi? Eleştirmeci de, herhangi bir kimse de ancak gerçekten değeri olan bir şiiri, bir eseri sevdirebilir, bütün yapabileceği şey o şiir, o eser üzerine dikkati çekmektir. Orhan Veli iyi bir şairdi, ben övdüğüm için değil, gerçekten bir değeri olduğu için iyi bir şairdi. İlk ben etmiştim onun sözünü. Bilmiyorum, benden önce de onun değerini anlayanlar olmuştur. Bir kere Yaşar Nabi var. Orhan Veli'nin şiirlerinin değerini anlamış ki dergisine koydu, ben Varlık'ta okudum o şiirleri, yani Yaşar Nabi'den sonra

okudum. Ama alıklar, o söylediğim alıklar, Orhan Veli'nin ben sözünü ettiğim için tanındığını, beğenildiğini sandılar. Ne yapsınlar? öyle alışmışlar. Okuldayken öğretmenleri şu şair, bu yazar için büyüktür demiş, kendileri de o şairin, o yazarın bir satırını bile okumadan inanmışlar büyük olduğuna, yutmuşlar öğretmenlerinin söylediğini, bir şairin, bir yazarın büyüklüğü böyle olur, böyle kurulur diye bellemişler.

Niceleri geldi bana genç şairlerin, daha da gelir. "Benim şiirlerim için de bir yazı yazsanız..." Okurum getirdikleri şiirleri. Sarmaz beni. Büsbütün değersiz mi? Değil belki. Ama yazılmasa da olurdu, daha da iyi olurdu. Beni sarmayan şiirleri, gereksiz bulduğum şiirleri niçin öveyim? nasıl öveyim? Övmeyince de küserler. Küsüp gitseler iyi, kurtulurum. Kızarlar bana, köpürürler. Artık ömürleri boyunca çekistirirler beni. İki de bir "Eleştirmeci yok bu ülkede..." diye yazılar yazarlar. Eleştirmeci olmadığından değil, kendileri bu ülkede eleştirmeci olmadığına inandıklarından değil,

(Sayfayı çeviriniz)

eleştirmecilerimiz arasında arkadaşları da vardır, kendilerini övenler de olmuştur. Hayır, onların bizde eleştirmeci olmadığını söylemelerini "Ataç benim yazılarımı beğenmedi, benim şiirlerimi üne erdirecek yazılar yazmadı, Ataç yoktur!" demektir. Doğrudur da dedikleri, demek istedikleri. Onların şiirlerini üne erdirecek, onların şiirlerine kendilerinin koyamadıkları değeri katabilecek bir eleştirmeci, bir Ataç yoktur. Olamaz da. Bana niçin küsüyorlar, kızıyorlar? Kendilerine, yaradılışlarına, kendilerine gerçek bir şairlik vermemiş olan doğaya (tabiata) küsünler, kızsınlar. Bir hikâyeye vardır: Eskiden paşanın biri, bir vali, okulları dolaşmış, öğretmenlerden birini beğenmemiş, çıkmış, öğretmen de ona "Ne yapalım, paşam? size paşa ol diyorlar, oluyorsunuz, bize öğretmen ol diyorlar, olamıyoruz" demiş. Benim beğenmediğim, övmediğim şairler arasında da yüksek yerlere ulaşmış kimseler var, sayımlar bile bulunuyor aralarında. Ne yapalım? kolay iş yüksek yerlere ulaşmak, sayımlar olmak. "Geç" derler, geçiverirsiniz, ol derler oluverirsiniz. Şairlik öyle değil, benim "Ol" dememle kimse şair olamaz. Ama onların "Bizde eleştirmeci yok" demeleri de eleştirmecilerimiz yok oluvermez, "Ataç yok" demeleriyle Ataç kalkmaz ortadan.

Yalnız "Bizde eleştirmeci yok" demeleri mi bana sataşmak? Hayır, bana çatmak için, bana öfkelerini söylemek için "Şair yok bu ülkede" dedikleri de oluyor. Geçenlerde biri, benim beğenmediğim, kendisi için benden bir yazı istediği halde koparamıyan bir şair kalkmış, "Düdüklü, yalancı dolmalı, daha bilmem neli şiirler yazılan bir çağda şiir olamaz" gibi bir şeyler

karalamıştı. İşin iç yüzünü bilenler onun ne dediğini. Yalnız düdüklü, yalancı dolmalı, daha bilmem neli şiirler mi yazılıyor şimdi? Şiirin mehtaplısı, bülbüllüsü, ruhlusu, çeşmelisi, pınarlısı da yazılıyor. Bakmıyor onlara. "Ataç, benim şiirlerimi beğenmiyen, benim için bir övgü yazısı yazmıyan Ataç hep o düdüklü, yalancı dolmalı, daha bilmem neli şiirlerden hoşlanıyor, ben de o şiirlere çatarım, onlarla birlikte Ataç'ı da kaldırım ortadan!" diye düşünüyor. "Dilimiz soysuzlaşıyor, toplanın ey bu dili seven yiğitler! toplanın da Ataç'ı, şu benim şiirlerimi beğenmiyen, be-

Ataç'ın ölüm yılı 1957'de Adana'da çekilen resmi

nim için bir övgü yazısı yazmıyan Ataç'ı ortadan kaldıralım!" diye bir boru öttürüyor. Acınır. Bilmiyor ne yaptığını da onun için. Hep beni önemli bulduğunu, benden yıldığını söylüyor, bana bir önem uyduruyor, Ataç diye bir yığı masalı, efsanesi, mythe'i uyduruyor.

Doğrusunu söyleyeyim, kurnaz değildir o, iyi bir çocuktu eskiden, gene de, öyle sanırım, iyi bir adamdır. Kötü bir şair ne kadar iyi bir adam olabilirse o kadar iyi bir adam olduğuna inanabilirim. Kurnaz olmadığı için bir gün geldi,

açıkça söyledi istediğini, "Bir yazı yazıverin benim için" dedi. Ötekiler onun gibi değildir, kurnazdır onlar. Önce kendileri överler beni, ben de onların beni övdüklerini göreceğim, kendilerini öveceğim. Değil mi ya! benim değerimi, büyüklüğümü anlıyorlar, demek kendileri de değerli, büyük kişiler. Biri vardır, bir dergi çıkarır, yıllarca benim deyişime öykünerek (taklik ederek) yazılar yazdı. Bomboş yazılar. Övdü durdu beni. Dergisinde yarışmalar açtı, yargıcılar kuruluna beni çağırıldı. Daha önce, gelen bütün yazıları bana verdi, "Siz seçin de beğendiklerinizi kurula gö-

türelim" dedi. Yani beni beğendiğini, benim yargılarına inandığını göstermek için elinden geleni yaptı. Sonra bir gün, bir şiir kitabı çıkarıyormuş, "Şuna bir önsüz yazın!" dedi. Yazamıyacağımı söyledim. "Neden? şu şairin kitabı için yazdınız ya!" dedi. Gene yazmadım. Bunun üzerinde dergisinde neler, neler yazdırttı benim için! Ne akla gelmiyecek saçmalar uydurttu! Önemli bir kişi etti çıktı beni.

Biri de vardır, ufak tefek bir kişi, beni bir övdü bir yazısında, sormayın! Ben şair Bay Ahmet Kutsi

Tecer'le şair Bay Arif Nihat Asya ile birmişim, onlar gibi, onlar değerinde bir sanat eri. Okudum okudum yazısını, ne yalan söyleyeyim? hiç de koltuklarım kabarmadı. Ama o koltuklarımı kabartmak için yazmıştı. Sonra o da bir dergi çıkardı, alafranga adlı bir dergi, yazı istedi benden. Yazmadım, dergisinin o alafranga adını da, içindeki yazıların çoğunu da beğenmediğimi söyledim. Bir kızdı bir kızdı o kadar olur! Dergisinde bir yazı döşendi benim için, hani "dirhemini yiyen köpek kudurur" derler, öylesine. Ne bilgisizliğimi bıraktı, ne soytarılığımı. Ben ısırganmışım, dalayiveriyormuşum, oysaki o beni sevdiğinin göğsüne takmak için koparmak istemişmiş... Böyle de şairce sözler, bayağı şairlerin buluşlarından. Kudurmadım yazısını okuyunca güldüm, daha da gülüyorum. Ama o kudurdu benim gülüşüme, o gün bu gündür dilimi yerer, deyişimi yerer, ben ne yapsam, benim ne yaptığımı sansa onu yerer.

Dedim, bir önemim var benim, yaşadığım günlerde var, öldüm mü, kendim gibi önemim de unutulacak. Benim kendimde değil o önem, ben bilirim büyük bir değerim olmadığını, kendimi de olduğumdan büyük göstermeğe kalkmadım. Onlar, benden övgü umanlar, benim övmediğimi görünce de kızanlar uydurdu benim önemimi. Bir korkuluğun önemi, düşüncesiz küt kuşları korkutur, yıldırır.

Yukarıda önemimin gerçek bir yanı da olduğunu söylemişim. Şimdilik bırakalım onu, bir sırası gelir, onu da söylerim.

II

Gelelim önemimin gerçek yanına... "Bırak onu da başkaları söylesin" diyeceksiniz. Doğru, bir kişinin değerini başkaları daha iyi ölçer. Kendisi büyültür gözünde, yapamadıklarını,

ATAÇTAN BİR ÖRNEK: «OKUMAK»

başaramadıklarını da olmuş bitmiş sanır. Küçülttüğü de olur, ulaşmak istediğine ulaşamamıştır, bunu anlar da büsbütün sarsılır kendine güveni, ortaya koyabildiklerini de görmez olur, boşuna yaşamış sayar kendini. Bilirim bunu, gene de değerimi, önemimin gerçek yanını kendim söylemeye çalışacağım.

Başkalarının söyleyeceğinden, söyleyebileceğinden umudum yok da onun için. Bakıyorum benim için yazılanlara, övenler de oldu beni, yerenler de. Daha da oluyor. Ama övenler de yerenler de belirtilmesi gereken asıl yerler üzerinde durmuyor, kendileri de görmüyor onları. Yerenleri bırakalım şimdi, övenlerden yakınayım. Bir övme vardır bizde, birer erdem olduğuna inanılmış niteliklerin hepsini övülen kişide görmek. Yazdıklarını okumayacaksınız, yaptıklarını incelemeyeceksiniz, alacaksınız elinize kalemi, "üstad" diye, "dâhi" diye döktüreceksiniz. Ya! bana "dâhi" diyenler de oldu, kan tepeme çıktı, ölecektim. (...)

Bunca yıldır yazıyorum ne yaptım ben? Yanılmıyorsam 1921'deydi. Dergâh'ta yazmağa başladım. Ahmet Haşim'in Göl Saatleri yeni çıkmıştı, ilk yazım onun üzerinedir. Sonra tiyatro eleştirmesine geçtim. Benim yazı yazmağa başladığım yıllarda bir Avrupa hayranlığı vardı bu ülkede. Avrupa hayranlığını kötüleyecek değilim. Gözlerimizi Avrupa'dan ayırmamalıyız, çoktur, sayılmıyacak kadar çoktur bizim Avrupa'dan almamız gereken şeyler. Geleneklerimize sımsıkı bağlı kalmamızı, Avrupalı yazarların kitaplarını kapatıp da kendi edebiyatımızla yetinmemizi öğütleyenler oluyor, onlardan değilim ben, eritmeliyiz kendimizi Avrupa uygarlığı içinde,

(Sayfayı çeviriniz)

Bir yazı okudum geçenlerde. Bir gazetede mi, bir dergide mi çıktı? kimindi? unuttum şimdi. Yalnız şu nu biliyorum: beğenmedim o yazıyı. Yalnız beğenmemek de değil, iyice kızdım, tepem attı. Yazar, şu ağırbaşlı, bilgin denen kimselerden olacak, öğütler veriyordu gençlere, kitabı nasıl okumalı, onu anlatıyordu.

Siz de bilirsiniz öylelerinin bu konuda neler söylediklerini. İyi seçeceksiniz okuyacağınız kitabı, değer-sizine para da vermeyeceksiniz, vaktinizi de harcamayacaksınız. Seçtiniz, iyisini buldunuz mu... Ama nedir iyisini bulmanın yolu? Olur olmaz kitabı almayacaksınız, peki! olur olmaz kitabı almayınca da hangisi iyidir, hangisi kötüdür, nasıl anlayacaksınız? Benim de şu sorduğuma bakın! Bilmez mişim gibi iyi kitabın nasıl seçildiğini! Bilenlere sorarsınız, seçmişlere sorarsınız. Örneğin o yazıyı yazana sorarsınız, o bilir elbette hangi kitapların okunması gerektiğini. Ben adını bulamıyorum şimdi belleğimde, siz de yazısını görmemişsiniz, bilmiyorsunuz kim olduğunu. Tasalanmayın. Bunca eleştirmen var bu ülkede, yok diyorlar ya, gene bakıyorsunuz, bütün gazetelerde, dergilerde yaşlısından, gencinden birçok eleştirmen. Onlara sorun, gösterirler size en iyi kitapları. Böylece seçmek için uğraşıp yorulmaktan da kurtulursunuz...

Önce bu seçme işine öfkelenim. Seçmeyin diyorum ben de, seçmiyeceksiniz de çıkan kitapların hepsini birer birer okuyacak mısınız? Başka yapacak işiniz mi yok? Diyelim ki yok başka işiniz, paranız da var, geçim kaygısı çekmiyorsunuz, evinizin, yıl - çağına göre, sıcaık, ya serincecik bir odasına çekilip durmadan okuyabilirsiniz, gezmeyecek misiniz? eğlenmeyecek misiniz? bütün ömrünüzü okumağa mı bağhyacaksınız? Sersem olursunuz, sersemden de kötü, kendinizi

beğenip herkese yukarıdan bakmağa kalkarsınız... Hayır, seçmeyin demiyorum. Ancak kendiniz seçin, başkalarından öğrenmeyin hangi kitapları okumanız gerektiğini. Size yarıyanı onlar kestirebilir mi? Yanılmağı da göze alın, kendi okuyacağınız kitapları kendiniz seçin. Danışmayın bilginlere, eleştirmenlere. Konuşabilirsiniz onlarla, bir arkadaşla, bir gönüldeşle konuşur gibi, yargılarına boyun eğmezsiniz, gerekince tartışmaya da girersiniz. Siz yanılabilirmişsiniz, aldanmışsınız, onlar yanılmaz mı sanki? aldanmaz mı? Ben söyleyeyim size: o bilginler, eleştirmenler öteki okurlardan daha çok yanılır. "Çok bilen çok yanılır" denmesi boşuna mıdır?

Seçtiniz okuyacağınız kitabı, ya bilginlere, eleştirmenlere danışarak, ya kendi kendinize seçtiniz. Açıp da şöyle rahat rahat, eğlene eğlene okumayacağınız. Ya ne yapacaksınız? Dura dura okuyacağınız, kemiğin üstünde et, içinde ilik bırakmamacasına. Hâfız olacaksınız o kitabın, incigini cincigini çıkaracaksınız. Belleğinizde de güvenmeyeceksiniz okurken. Yanınızda kalem bulunacak, beğendiğiniz, önemli bulduğunuz bir yer oldu mu, hemen çizceksiniz altını. O da yetmezmiş, bir kâğıt alacaksınız, daha iyisi bir defter ona geçireceksiniz beğendiğiniz, önemli bulduğunuz yeri. Görüyorsunuz ya! çalışır gibi, savaşır gibi okuyacaksınız... Böyle yazıları görürnce, anlıyorum bizde gençlerin niçin çok okumadıklarını. Okumak sıkıntılı bir iş gibi gösteriliyor da onun için. Sen beğensen de beğenmesen de benim seçtiğim kitabı okuyacağım, hem de bin türlü zahmetlere katlanarak okuyacağım... Böyle bir buyruk, en isteklileri bile okumaktan soğutur. Okullarda öğretmenler bittakam yazarları, şairleri över över de göklere çıkarırlar, siz okulu bitirdikten sonra o şairlerin, yazarların kitaplarını aradınız mı hiç?

onları okumaya özendiniz mi? Size onları okumanın boynunuza borç olduğunun söylenmesi, sınavlarda onlar üzerine sorular sorulması, sizi onlardan soğutmadı mı? O şairleri, yazarları size suratları asık, çekilmez birer kişi diye belletmedi mi?..

İnanmayın o bilginlerin size şöyle okumalı, böyle okumalı demelerine. Okumanın bir boyun borcu olduğuna da inanmayın. İsterseniz okuyun, istemezseniz okumayın. Ne olur sanki okumazsanız? Buyer yüzündeki insanların hepsi de okuyor mu? Okuyanlar arasında, evlerini kitapla doldurmayanlar arasında rahat rahat yaşayanları, çok iyi düşünüp, çok iyi işler görenleri yok mu? Birtakım kişiler için bir eğlencedir okumak, eğlencelerin en eğlencelisi. Doldururlar evlerine kitapları, bir yerde bir kitap gördüler mi, nedir diye bakmadan geçemezler, benim sokakta her gördüğüm kediyi okşamak istemem gibi. Onlarda bir kitap tiryakiliği vardır, öğrenmek için okumazlar kitabı, kendilerine bir yararlığı olacak diye okumazlar, okumayı içleri çeker de onun için okurlar.

Şöyle okuyacaksınız, böyle okuyacaksınız diye gençlere öğüt vermeye kalkınlar, okumanın ille bir ası sağlamlasını isteyenlerdir. Bir şey öğretecek okumak, sonunda bir şey kazandıracak, yoksa niçin okuyasınız?.. Ama ben bir şey söyleyeyim size: okumak, gerçekten okuma tiryakisi olmak, bir ası beklemeden, bir kazanç aramadan, sadece geçmişin yahut bugünün kişilerle söyleşmeyi sevdiğimiz için, eğlenmek için okumaktır.

Aldırmayın okumak üzerine şunun bunun dediklerine. Benim dediklerime de aldırmayın. Belki siz bir ası, bir kazanç beklediğiniz için okursunuz, kitaplarınızın içine türlü türlü çizgiler çizmekten hoşlanıyorsunuz, bir kitabı pek beğenmişsiniz de baştan aşağı ezber etmek istiyorsunuz, ben ne karışırım? keyif sizindir, bildiğiniz gibi okuyun.

kurtuluş ondadır. Geçenlerde eleştirmecilerimizden biri, Bay Mehmet Kaplan, Mehmet Akif'i Müslüman olduğu için sevmediğimi söylüyordu. Hayır. "Tevbe, ya Rabbi! hatâ rahına gittiklerime, - Bilip ettiklerime, bilmeyip ettiklerime" diyen şairi severim, Süleyman Çelebi'yi severim, iyi şairdir onlar, bayağı değildir. "Medeniyet denilen tek dişi kalmış canavar" diyen şair ise şüphesiz bayağıdır. Mahalle kahvesi düşünürü. Hani "Tesettür kalktı, bet bereket kalktı" diye konuşanlar vardır mahalle kahvelerinde, işte onların şairi, onların düşünürüdür Mehmet Akif. Yalnız Batı uygarlığını değil, Doğu uygarlığını da sevmez, inceyanını sevmez o uygarlığın. Şirazlı Hafız'a da, Nedim'e söver, şiire düşmandır. Avrupa'ya yönelmemizi, Avrupa uygarlığını benimsememizi istemiyenler hep o Mehmet Akif'e tutunurlar. Ben Mehmet Akif'çi değilim. Ama benim yazı yazmağa başladığım yıllardaki Avrupa hayranlığı körü-körüne bir hayranlıktı. Fransızların büyük edebiyatının sözü bile geçmezdi. Tiyatrolarımız Paul Hervieu, Kistae-makers, Robert de Flers ile Caillavet, Bataille, Bernstejn gibi adamların eserlerini oynardı, onlardan daha aşağılarının eserlerini de çevirirler, Fransız edebiyatı diye sunarlardı.

O sırada bir ben miydim o eserlerin değersiz, bayağı şeyler olduğunu bilen, anlıyan? Elbette bir ben değilim. Hikâyecilerimiz kendilerine örnek diye Fransızca Le Journal'ın, Le Petit Parisen'in, daha bilmem hangi gündelik gazetesinin hikâyecilerini seçerlerdi. Bir ben miydim bunun gerçek Fransız edebiyatı olmadığını bilen, Fransız edebiyatının yüz karası olduğu anlıyan? Hayır. Benim yazı yazmağa başladığım yıllar, Bay Yakup Kadri Karaos-

manoğlu'nun, Bay Yahya Kemal Beyatlı'nın genç oldukları yıllardı, benim söylediklerimi onlar benden daha iyi bilir, benden daha iyi anlardı. Ne var ki kendi eserlerini yazmağa çalışırlar da o kötü edebiyatla, Fransızların kötü edebiyatı ile savaşmazlardı. Brieux'nün bilmem hangi eserinin saçma bir şey olduğunu yazdığım gün şaşıtlar çevremdekiler. Nasıl? Academie Française üyelerinden Monsieur Brieux'ye dil uzatılır mıymış? O günün gazetecilerinden biri "Biz öyle kimselerin terine dahi saygı göstermeliyiz" gibilerden bir şeyler yazdı. Çekinmedim ben bildiğimi söylemekten. Bunu kendimi göstermek için yaptığımı sandılar. Delphoi tapınağını yakan, Zemzem kuyusuna işiyen adam gibi... Bugün de, ünlü yazarlardan birini beğenmediniz mi, gene öyle söyleyenler çıkar.

Türk tiyatrolarının o bayağı yazarları bırakıp da daha iyilerine, daha yükseklerine geçmesini ben sağladım demiyorum. Olacaktı o iş. Dedim, o eserleri beğenmiyen, bayalığını bilen daha nice kimseler vardı, elbette etkilerini göstereceklerdi. Ama benim de o işte küçük de olsa, bir payım vardır.

Arkadaşlık, dostluk güzel, büyük bir duygudur. Ulu yazarlar arasında, o duygunun aşktan da üstün olduğunu söyleyenler vardır. Doğrudur. Arkadaşlık, dostluk duygusunu yermeye kalkacak değilim. Ama şunu sorayım size: edebiyatta, sanatta, düşünce işlerinde arkadaşlık, dostluk duygusundan daha tiksinc ne vardır? Şu adamın yazdıklarını beğenmiyeceksiniz, onları okurken güleceksiniz içinizden, sonra da kalkıp o adam arkadaşınızdır diye o yazıları öveceksiniz. Sorarım, bu yalan kadar kötü ne vardır?.. Bizim gençliğimizde adı daha anılan bir Fransız resim

eleştirmecisi vardı: Jean Dolent. Şimdi büsbütün unutuldu. O Jean Dolent için "Hep arkadaşlarını, dostlarını övüyor" demişler, "Ben bütün iyi ressamlarla dost olurum, kötülerle de konuşmam" demiş. Fransa'da belki olabilir bu, bizde olamaz. Yalnız iyi şairler, değerli yazarlarla konuşacağım dediniz mi, üç beş, en çok yedi sekiz kişiyle yetineceksiniz. İyisi mi dostlukla edebiyatı ayırırınız birbirinden. Ben ayırdım. (...)

Bu yolda, dostluk, arkadaşlık tanımamak yolunda bana uyanlar pek olmadı. Çevreme, edebiyat acununa bakıyorum, arkadaşlıkları günden güne genişliyor. Gerçek arkadaşlığın ne olduğunu bildedikleri için. Edebiyatı, sanatı kendilerine dert edinmedikleri için. Ben, edebiyatı, kendime dert edinmiş bir adamım. Gece gündüz edebiyat düşünürüm, şiir düşünürüm. Sevdiğim bir şiiri tanıdıklarına okumadığım, yahut bir edebiyat sorusu üzerine tartışmaya girişmediğim günler, yaşadım saymam kendimi. "Bugün Türkelinde en tam edebiyat adamı kimdir?" diye sorarlarsa, beni gösterebilirsiniz. Övmek için söylemiyorum bunu, yazdıklarım iyidir, kötüdür, o başka, iyiyse de, kötüyse de inanarak yazarım, övmem de, yermem de bir çıkar kaygısıyla, dostluk, arkadaşlık düşüncesiyle değildir. Benim için "Herkesin ak dediğine kara demegi sever" derler, beni hiç anlamıyanlardır bunu söyleyenler, hiç bir şeye ak olduğunu bilerek kara demedim. Belki yanıyorum da kara görüyorum, ama kara gördüğüm için kara diyorum, kendime de, başkalarına da yalan söylemiyorum.

Dil işine sonradan giriştim. Daha önce başlasaydım, dil devriminin gerekli olduğunu daha önce anlıya-

bilseydim ne iyi olurdu!.. Erken olsun, geç olsun, giriştim dil işine. Gençler arasında bana uyanlar çok oldu. Yaşlılardan da var. Neden ötekilerden çok bana uyanlar oldu? Dil işine girişmem de bir çıkar kaygısıyla değildir de onun için. Alıklar benim şu, bu buyurdu diye, şuna, buna yaranmak için öz-türkçeye özendiğimi sanırlar. Oysaki ben, öz-türkçe için nice kazançları teptim, rahatımı kaçırdım, üzdüm kendimi, adımlı deliye çıkarttım. Hepsi de ne dediklerini bilmez, kafalarına düşüncenin gölgesi bile girmemiş birer alıktır bana deli diyenler. Öz-türkçeye özenişim de duygularımın etkisiyle değildir. Lâtince, Yunanca öğretilmeyen bir ülkede tek doğru yolun, tek usul (aklı, akla uygun) yolun öz-dile gitmek olduğunu düşüncemle anladım da onun için o yolu tuttum. Düşünmiyenler "Beynelmil kelimeler" deyip dursunlar, "Kamunun bildiği Türkçeleşmiş kelimeler" deyip dursunlar, bu sözler ancak düşünmediklerini, düşünemediklerini, kendilerinde dil duygusu, dil anlayışı olmadığını gösterir. Birçok kimselerin bana uyması, benim dil işine gerçekten inandığımı, inandığım için de sarıldığımı anlamış olmalarındandır. Ben bildiğim gibi onlar da bilir benim öyle üstün bir sanat adamı olmadığımı, benim güçsüzlüğümü onlar da görür, bana benzemeğe çalışmazlar, tuttuğum yolda giderler, işte o kadar. İçlerinde beni geçenler oluyor, bilseniz ne kadar seviyorum.

Benim önemimin gerçek yanı... Kısaca söyleyeyim onun ne olduğunu: doğruluğum. Edebiyatta, dil işinde yalandan kaçınıp düşündüğümü bezeksiz, donaksız, olduğu gibi söyleyişim. Büyük bir şey değil ya, pek de küçümsemeyin.

